

Nr 308

Av herr **Mattsson**, *angående svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde.*

Frågan om vårt lands anslutning till ett eventuellt europeiskt frihandelsområde är en av de viktigaste som vårt land ställts inför på mycket länge. Kommer det till stånd torde på lång sikt varor av alla slag, kapital och arbetskraft komma att röra sig fritt över de nuvarande nationella gränserna i Västeuropa.

Det är givet att ett fritt handelsutbyte inom praktiskt taget hela Västeuropa utan hindrande tullar och andra handelsrestriktioner innebär fördelar ur många synpunkter. Produktionsresurserna kan utnyttjas bättre och den allmänna ekonomiska standarden därigenom höjas. Men frågan har också en annan sida: att bättre utnyttja resurserna betyder specialisering av produktionen och att näringslivet i varje land får en mera ensidig struktur än vad det för närvarande har. Övergångstiden till dess att frihandelsområdet kan fungera någorlunda normalt kan bli mycket påfrestande för de enskilda länderna, som får svåra omställnings- och anpassningsproblem att lösa.

Även för vårt land torde betydande svårigheter uppstå. De bästa förutsättningarna att relativt smärtfritt anpassa sig efter frihandelsområdets ekonomiska förutsättningar har uppenbarligen vår tekniskt väl utvecklade och på kvalitetsproduktion inriktade exportindustri. För den industri som nu producerar i huvudsak för hemmamarknadens behov kan anpassnings- respektive omställningsproceduren bli svår. Alldeles speciella problem kommer att uppstå för småföretagsamheten.

Sammantaget kommer näringslivets anpassningsåtgärder att verka i riktning mot väsentliga förändringar i enskilda bygders och städers näringsstrukturella status och skapa sociala problem av stor räckvidd.

Enligt vår mening har dessa aspekter på frihandelsfrågan icke tillbörligt beaktats. De sociala verkningarna av näringslivets inriktning mot en mera ensidig struktur har vi inte ägnat något försök till en verklig analys. Vi saknar underlag för realistisk framtidsplanering. Inom näringslivet är det väl närmast de stora industrierna, som, tack vare egna organisatoriska och ekonomiska resurser men också som en följd av statsmakternas i och för sig lovvärda intresse för deras problem, kan anses vara väl förberedda. Småföretagsamheten däremot saknar kapitalresurser för att på egen hand orientera sig inom de nya och svåröverblickbara sammanhangen. Dess beredskap mot omställningsperiodens påfrestningar är otillfredsställande.

Som jag ser det är det angeläget att få till stånd en utredning med uppgift att analysera den situation som kan tänkas uppstå vid inträde i ett frihandelsområde samt föreslå åtgärder mot de sociala och andra verkningar som näringslivets strukturomvandling för med sig. Det kan t. ex. bli fråga om att vidta åtgärder i syfte att förbereda ganska omfattande omflyttning och omskolning av arbetskraft. Men första försvarslinjen mot sociala omställningskriser går genom de enskilda företagen. De åtgärder som kan komma i fråga bör främst syfta till att underlätta företagets anpassning till de nya förhållandena, antingen det nu sker genom rationalisering eller övergång till annan och mera konkurrenskraftig produktion. Man bör i sitt handlande härvidlag vägledas av den värderingen, att det kan vara av minst lika stor betydelse att hemmamarknadsnäringar förmår hävda sina marknadspositioner även i det nya konkurrensläget som att vinna nya exportmarknader.

Vad en utredning bör ta upp för konkreta frågeställningar kan givetvis endast antydvas och framföras utan anspråk på fullständighet i problemredovisningen.

Ett viktigt område för positiva reformer utgör företagsbeskattningen. Bl. a. bör övervägas lättnader med speciellt hänsynstagande till påfrestningarna för företagen under den tid som tullskyddet successivt avtrappas. Hög angelägenhetsgrad har en radikal reform på vinst-, förlust- och resultatutjämnings område.

Vad som kan vinnas genom ökade insatser för forskningen måste ägnas uppmärksamhet liksom förutsättningarna för utökad samverkan mellan stat och näringsliv i denna angelägenhet. Av särskilt stor betydelse är att handelsrepresentationen rustas upp och beredes ökade möjligheter att göra marknadsundersökningar och lämna speciellt de exportinriktade småföretagen stöd när det gäller att introducera nya varor. Utökning av exportgarantikrediterna samt av exportkrediter måste också komma in i utredningsbilden.

För småföretagen är försörjningen med långfristiga kapitalkrediter ett gammalt problem, som i detta sammanhang måste bringas till en lösning. Ett system med prioritering när det gäller omfattande rationalisering eller kapitalkrävande omställning kan tänkas. Kreditgarantiformen förtjänar särskild uppmärksamhet.

Frihandelsområdet innebär både svårigheter och nya möjligheter för småföretagsamheten. För att den skall kunna hävda sin position och göra inmutningar i nya produktionsområden kan det på många branschområden bli nödvändigt bygga upp gemensamma organ, som svarar för försäljning och inköp samt i vissa fall också tillhandahåller teknisk och ekonomisk rådgivningsservice. Dylig samverkan på producentkooperativ basis måste självfallet alltid bero på de enskilda intressenternas fria vilja att delta

däri. Då samverkan mellan företag många gånger kan bidra till att begränsa omställningskriser i samhället bör undersökas i vad mån och i vilken form statligt stöd kan lämnas i initialskedena.

Åtskilligt utredningsarbete har redan utförts såväl av statliga organ som av vissa organisationer inom näringslivet. Men en grundlig penetration av detta stora problemkomplex har hittills icke skett. Med tanke på betydelsen av att vårt näringsliv ges bästa möjliga vägledning och stöd när det gäller att utnyttja och gardera sig mot vad den fria marknaden kommer att ge i form av ökade möjligheter och skärpt konkurrens men också inför omställningsperiodens krav på social beredskap bör det enligt min mening vara påkallat att en statlig kommitté tillsättes snarast möjligt för utredning av alla dessa frågor. Kommittén bör vara allsidigt sammansatt med företrädare för såväl de demokratiska partierna som näringsutövarnas och arbetsmarknadens organisationer.

Att förhandlingarna om det planerade frihandelsområdet icke lett till någon framgång bör enligt min mening inte utgöra något skäl för att avstå från en utredning av föreslagen art. En utveckling mot fri handel i Väst-europa torde vara ofrånkomlig. Det är därför nödvändigt att beredskapen härför planlägges i god tid.

Med hänvisning till vad som anförts får jag hemställa,
att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära
tillsättande av en allsidig utredning för prövning av alla de
problem som sammanhänger med svensk anslutning till ett
planerat västeuropeiskt frihandelsområde.

Stockholm den 27 januari 1959

T. V. Mattsson